

Międzynarodowa współpraca na rzecz rozwoju

Ogromna przepaść pomiędzy biedną a bogatą częścią świata jest sprawą bezdyskusyjną. Wychodząc z przeświadczenia, że każdy ma prawo do rozwoju, a świat bez ubóstwa będzie bezpieczniejszy dla wszystkich, państwa wysoko uprzemysłowione inicjują różne działania, których celem jest zlikwidowanie ubóstwa w ramach tzw. pomocy rozwojowej.

Pomoc rozwojowa w znanej dziś formie zyskała popularność po II wojnie światowej, kiedy wraz z systemem ONZ rozpoczęły się wspólne starania odbudowy świata po zniszczeniach wojennych. W czasie zimnej wojny USA i ZSRR przekazywały pomoc, by zapewnić sobie sojuszników, a były kraje kolonizatorskie jak Wielka Brytania i Francja, by utrzymać kontrolę nad niepodległymi już byłymi koloniami. Kryzys naftowy w latach 70. i następująca po nim recesja spowodowały zmniejszenie środków pomocowych. W tym czasie wiele krajów Afryki Subsaharyjskiej zmagало się z wewnętrznymi problemami typowymi dla młodych niepodległych państw, które po latach kolonialnego ucisku szukały swojego pomysłu na rozwój. Kiepska kondycja światowej gospodarki dała im się dodatkowo we znaki, więc sytuacja stała się bardzo ciężka. Kraje wysokoprzemysłowe pod naciskiem mediów i opinii publicznej oraz prosto kalkulując, że świat bez ubóstwa będzie bezpieczniejszy zaczęły systematycznie zwiększać środki przeznaczone na pomoc rozwojową, który to proces trwa do dnia dzisiejszego. Niestety nie przełożyło się to na poprawę sytuacji mieszkańców krajów globalnego Południa, a przepaść pomiędzy bogatą Północą a biednym Południem zamiast zmniejszać się wciąż się powiększa.¹

Pomoc rozwojowa ma trzy podstawowe formy:

¹ Więcej o historii pomocy rozwojowej na www.un.org/pl/rozwoj/pr_historia.php

- a) Finansową – przekazywanie darowizn, udzielanie kredytów lub pożyczek oraz umorzenie długów
- b) Rzeczową - przekazywanie różnego rodzaju dóbr oraz żywności w formie darowizny lub sprzedaży na preferencyjnych warunkach
- c) Techniczną – obejmującą doradztwo i szkolenia mające na celu budowanie potencjału danego kraju np. szkolenia obywateli krajów rozwijających się za granicą lub finansowanie pracy konsultantów i doradców z krajów wysokorozwiniętych w kraju rozwijającym się

Pomoc może być realizowana w sposób dwustronny (bezpośrednio od państwa – dawcy do państwa – biorcy pomocy), trójstronny (gdy krajów - donatorów jest dwóch) oraz wielostronny (gdy pomoc jest udzielana przez instytucje międzynarodowe). Do oficjalnej pomocy rozwojowej (ang. Official Development Assistance, ODA) zalicza się pożyczki, kredyty, dotacje oraz pomoc techniczną wspierające przede wszystkim rozwój gospodarczy danego kraju. ODA przekazywana jest instytucjom publicznym kraju- biorcy.²

Środki na pomoc rozwojową pochodzą z budżetu państwa, a więc z podatków obywateli. Krajami które dobrze wypełniają swoje zobowiązania pomocowe są Dania, Holandia, Finlandia, Luksemburg oraz Wielka Brytania. Jeśli chodzi o Polskę to w związku z brakiem ustawy o współpracy rozwojowej środki pomocowe nie mają stałego miejsca w budżecie i dlatego każdego roku trzeba je „znaleźć” w rezerwie budżetowej.

W lipcu 2011 do sejmu trafił projekt nowej ustawy o współpracy rozwojowej, której przyjęcie pomoże zmienić ten stan rzeczy oraz m.in. zagwarantować dostosowanie programu polskiej pomocy do Deklaracji Paryskiej ws. efektywności pomocy.

Dlaczego Polska powinna udzielać pomocy rozwojowej?

Prawie każdy zna kogoś, kto w Polsce żyje w ubóstwie, w niektórych regionach jest to duża część społeczności dlatego często myślimy o Polsce jako jednym z biedniejszych krajów na świecie, który sam potrzebuje pomocy od tych „lepiej rozwiniętych” i bardziej zamożnych, a nie powinien jej udzielać. Zwykle porównujemy się w tych rozważaniach do krajów zachodniej Europy czy Stanów Zjednoczonych, które potwierdzają powyższą tezę. Jednakże, gdyby wziąć pod uwagę cały świat, to sytuacja wygląda nieco inaczej. Program ds. Rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNDP) publikuje co roku ranking krajów zgodnie z tzw. Wskaźnikiem Rozwoju Społecznego (ang. Human Development Index ,HDI). Wskaźnik ten bierze pod uwagę – oczekiwaną długość życia w danym kraju, średnią liczbę lat edukacji oraz dochód narodowy na osobę. W 2010 roku, w rankingu 169 państw, Polska znalazła się na 41wszym miejscu, plasując się w grupie krajów wysoko rozwiniętych³.

² Na podstawie http://www.un.org.pl/rozwoj/pr_slownik.php#17

³ Źródło: <http://hdr.undp.org/en/statistics/>

	Polska (41 miejsce)	Zimbabwe (169)	Sri Lanka (91)
Oczekiwana długość życia	76	47	74
Średnia liczba lat edukacji	10	7	8
Dochód narodowy na osobę	17,806 (USD)	176	4,886

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportu UNDP „The Real Wealth of Nations. Pathways to Human Development” 2010

Nie zapominajmy też, że jako członek Unii Europejskiej, największego dawcy pomocy rozwojowej na świecie, oraz Organizacji Narodów Zjednoczonych mamy konkretne zobowiązania do wypełnienia, które określają:

- ilość przeznaczanych na pomoc rozwojową środków

W 2002 roku Unia Europejska, zobowiązała się, że do 2006 roku na oficjalną pomoc rozwojową przeznaczać będzie 0,39% łącznego dochodu narodowego brutto (DNB). Zadanie to wypełniła rozdzielając w 2006 roku pomoc rozwojową wartości 48mld euro (0,42%DNB)⁴.

W 2005 roku UE podjęła decyzję o dalszym zwiększaniu wolumenu oficjalnej pomocy rozwojowej do 0,56% DNB w 2010 roku i 0,7% DNB w 2015. Polska, jako nowy kraj członkowski Unii ma trochę niższe wskaźniki, 0,17%DNB do 2010 i 0,33%DNB do 2015 roku.

- podstawowe priorytety i wizję pomocy rozwojowej

Międzynarodowym zobowiązaniem Polski, szerszym niż zobowiązania unijne, jest tzw. Deklaracja Milenijna. Przyjęta w 2000 roku w czasie szczytu ONZ i podpisana przez 189 państw zawiera osiem celów wyrażających najważniejsze wyzwania nowego tysiąclecia, których osiągnięcia do roku 2015 podjęli się sygnatariusze dokumentu :

1. Wyeliminować skrajne ubóstwo i głód
2. Zapewnić powszechne nauczanie na poziomie podstawowym
3. Promować równość płci i awans społeczny kobiet
4. Ograniczyć umieralność dzieci
5. Poprawić opiekę zdrowotną nad matkami
6. Ograniczyć rozprzestrzenianie się HIV/AIDS, malarii i innych chorób zakaźnych
7. Zapewnić ochronę środowiska naturalnego
8. Stworzyć globalne partnerskie porozumienie na rzecz rozwoju

⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0164:PL:NOT>

Unijnym dokumentem, który odwołuje się do Milenijnych Celów Rozwoju jako priorytetów w osiągnięciu głównego celu pomocy rozwojowej (czyli zlikwidowaniu ubóstwa), jest przyjęty w 2005 roku Europejski Konsensus w sprawie rozwoju⁵. Czytamy w nim, że rozwój powinien być oparty na demokratycznych wartościach m.in. prawach człowieka, równości płci i dobrym rządzeniu. Zgodnie z Konsensusem to kraje globalnego Południa (rozwijające się) są odpowiedzialne za swój własny rozwój. Oznacza to, iż działania pomocy rozwojowej powinny wzmocniać istniejące krajowe instytucje a nie np. tworzyć nowe oraz brać pod uwagę tworzone w danym kraju wizje rozwoju wyrażane m.in. w krajowych strategiach.

- jakość realizowanych działań

Ważna jest nie tylko ilość pomocy, ale przede wszystkim jej jakość. W tym duchu w 2005 roku członkowie Komitetu Pomocy Rozwojowej Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (ang. OECD-DAC), do których należy Polska, ustanowili 5 zasad udzielania pomocy rozwojowej, które mają zapewnić jej wysoką skuteczność i konkretne rezultaty w zakresie rozwoju.⁶ Zgodnie z nimi to kraje rozwijające mają koordynować działania pomocy rozwojowej (a nie państwa, które tę pomoc ofiarowują) i dzielić się współodpowiedzialnością za optymalne rezultaty tych działań. Ponadto państwa donatorzy powinni pracować nad zapewnieniem przejrzystości swoich działań i jak największą skutecznością oraz dostosowaniem do priorytetów i strategii rozwoju państw rozwijających się.

- spójność realizowanych polityk

Nawet wysokiej jakości działania mogą być nieskuteczne, jeżeli będą sobie wzajemnie zaprzeczały. Dlatego tak ważna jest spójność polityki rozwojowej z innymi np. polityką rolną, handlową, migracyjną, ochrony środowiska. Komisja Europejska zidentyfikowała 12 takich kluczowych obszarów i od 2007 roku co dwa lata publikuje raporty ukazujące postępy w uspoźnieniu polityk unijnych z działaniami rozwojowymi. Ostatni raport z 2009 roku jest dowodem na to, że jakkolwiek podejmowane są działania na rzecz uspoźnienia polityk, to wiele jeszcze musi być zrobione, by działania rozwojowe nie były odizolowane od reszty aktywności UE.⁷

Przykładem braku spójności polityk może być np. sytuacja importu przez UE soi z Brazylii. Z jednej strony UE jest największym donatorem pomocy rozwojowej, który postuluje ochronę praw człowieka i przeciwdziałanie zmianom klimatu z drugiej strony praktyki handlowe UE doprowadziły do sytuacji, w której wycinane są lasy deszczowe w Brazylii a miejscowa ludność jest wysiedlana, aby pozyskać więcej ziemi pod produkcję soi. Uprawa soi na eksport w Brazylii, jest jednym ze sposobów pozyskania pieniędzy potrzebnych by np.

⁵ http://ec.europa.eu/europeaid/what/development-policies/european-consensus/index_en.htm

⁶ Zasady te ujęte zostały w dokumencie pod nazwą Deklaracja Paryska na temat Efektywności Pomocy

⁷ „EU 2009 report on Policy Coherence for Development” dostępny na

http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/SEC_PDF_2009_1137_F_ACTE_PCD_EN.pdf

splacać zobowiązania finansowe wobec innych krajów. Soja stanowi składnik paszy krów w UE, a nadwyżki produkowanego przez nie mleka w postaci mleka w proszku są z kolei wysyłane z UE do krajów globalnego Południa. Europejskie mleko jest sprzedawane po cenach niższych niż mleko od lokalnych hodowców (dzięki subsydiom eksportowym płaconym z budżetu UE, a więc z podatków jej mieszkańców) doprowadza ludzi żyjących z uprawy ziemi i hodowli do biedy. Taka polityka jest niespójna z postulatem likwidacji ubóstwa - (pierwszy z Milenijnych Celów Rozwoju, których sygnatariuszami są kraje członkowskie UE).

Kilka faktów dotyczących polskiej pomocy rozwojowej w 2009 roku

W 2009 roku wartość polskiej pomocy zagranicznej wyniosła 1,158 mln złotych co równało się 0,09% DNB. To prawie dwa razy mniej niż powinna uzyskać w 2010 roku (0.17%). Szansa na osiągnięcie zakładanego wskaźnika (0.33%) w 2015 roku jest minimalna. Aż ¾ polskiej Oficjalnej Pomocy Rozwojowej stanowi pomoc wielostronna, czyli składki do ogólnego budżetu Unii Europejskiej oraz innych instytucji międzynarodowych – ONZ, Międzynarodowego Funduszu Walutowego. Niewielka część pomocy rozwojowej jest udzielana przez Polskę samodzielnie innym krajom (w ramach pomocy dwustronnej), bo tylko 25%. Krajami priorytetowymi polskiej pomocy w 2009 roku były Białoruś, Ukraina, Gruzja, Mołdawia, Afganistan, Angola i Autonomia Palestyńska. Nie znaczy to jednak, że tylko tym krajom Polska udzieliła pomocy rozwojowej. Największym biorcą polskiej pomocy były w 2009 roku Chiny (31mln USD), ponieważ do oficjalnej pomocy rozwojowej zalicza się nie tylko działania stricte pomocowe np. wsparcie budowy szpitala czy szkoły lub szkolenia lekarzy, rolników, ale również kredyty preferencyjne w ramach pomocy związanej (czyli udzieleniu pomocy pod warunkiem zakupu konkretnych towarów lub usług od państwa dawcy, w tym wypadku Polski).

Resortami zaangażowanymi w realizację pomocy rozwojowej są: Ministerstwo Spraw Zagranicznych, (poprzez m.in. programy dla organizacji pozarządowych pracujących w krajach rozwijających się, Fundusz Małych Grantów dla ambasad), które koordynuje pracę innych ministerstw: Ministerstwa Finansów (redukcja zadłużenia, kredyty w ramach pomocy związanej, przekazywanie składki do budżetu unijnego), Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego (stypendia dla obywateli krajów - biorców pomocy) oraz Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji (pomoc dla uchodźców).

29 listopada 2011 odbędzie się Forum Wysokiego Szczebla nt. skuteczności pomocy rozwojowej w Pusan (Korei Południowej). Ponad 2000 uczestników z całego świata - ministrów rządów krajów donatorów i biorców pomocy, przedstawicieli organizacji pozarządowych, przedsiębiorców, parlamentarzystów – wspólnie oceni postępy w zwiększaniu skuteczności i jakości pomocy rozwojowej na świecie i podejmie kolejne zobowiązania, które przybliżą świat do osiągnięcia Milenijnych Celów Rozwoju

Więcej informacji:

- 1) www.polskapomoc.gov.pl serwis Ministerstwa Spraw Zagranicznych poświęcony polskiej pomocy zagranicznej, zawiera raporty roczne, informacje dotyczące krajów –beneficjentów Polskiej Pomocy oraz prowadzonych programów
- 2) <http://zagranica.org.pl/Monitoring-pomocy-rozwojowej/> - strona grupy roboczej monitorującej pomoc rozwojową w ramach Grupy Zagranica – platformy polskich organizacji pozarządowych zajmujących się rozwojem.
- 3) http://igo.org.pl/download/Polska_pomoc_zagraniczna_2009.pdf - raport polskich organizacji pozarządowych na temat Polskiej Pomocy w 2009r, wydany przez Grupę Zagranica (IX. 2010r)
- 4) http://igo.org.pl/download/IGO_polska-pomoc-o-co-chodzi.pdf - broszura „Polska Pomoc Rozwojowa- o co chodzi?” opracowana przez Instytut Globalnej Odpowiedzialności (2010r)
- 5) http://www.adb.org/media/articles/2005/7033_international_community_aid/paris_declaration.pdf - Deklaracja paryska na temat Efektywności Pomocy
- 6) http://ec.europa.eu/development/icenter/repository/european_consensus_2005_en.pdf -Europejski Konsensus w Sprawie Rozwoju

Dorota Moran od lat związana z organizacjami pozarządowymi. Pracowała jako wolontariuszka w Tanzanii i Ghanie. Obecnie pracuje w Instytucie Globalnej Odpowiedzialności. Zajmuje się kwestiami suwerenności żywnościowej w krajach globalnego Południa.